

Державний заклад
“ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д.УШИНСЬКОГО”

МІЛОВА МАРГАРИТА МИКОЛАЇВНА

УДК 378.013+370.711+371.8

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ ДО
ПЕДАГОГІЧНОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського”, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор

Богданова Інна Михайлівна,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», завідувач кафедри соціальної педагогіки, психології та педагогічних інновацій

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор

Кічук Надія Василівна,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет
завідувач кафедри загальної та соціальної педагогіки
– кандидат педагогічних наук, доцент

Сущенко Ольга Григорівна,

Державний заклад “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка ”
доцент кафедри дошкільної і початкової освіти

Захист дисертації відбудеться «3» березня 2011 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» за адресою 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий «1» лютого 2011 року.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

О.С.Трифорова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі модернізації системи вищої освіти України у XXI столітті в умовах глобальних мінливих політичних, економічних, соціальних процесів одним із ключових завдань є забезпечення якості підготовки майбутніх учителів як на національному, так і на міжнародному рівнях. Підготовка майбутніх учителів-гуманітаріїв до педагогічної імпровізації проявляється в моделюванні та реалізації нових педагогічних ідей, знаходженні нових способів вирішення педагогічних завдань та ситуацій, що потребують миттєвих дій під час педагогічної взаємодії. Уміння швидко, коректно оцінити педагогічну ситуацію та прийняти правильне ефективне рішення засобами застосування певних лексико-стилістичних прийомів педагогічного спілкування є необхідним для учителя-гуманітарія.

Питання імпровізації вчені досліджували в різних аспектах, зокрема ними досліджено: інтуїцію як внутрішній механізм виникнення імпровізації (М.Бунге, А.Гильманов, Р. Грановська, М.Епштейн, М.Літвінова, Я.Пономарьов); музикальну імпровізацію (С. Аллен, В. Шулін), імпровізацію у танцювальному мистецтві (С.Пекстон).

Сучасні науковці педагогічну імпровізацію називають таким видом творчої педагогічної діяльності, який сприяє вирішенню різноманітних педагогічних ситуацій (Л.Берикханова, В.Загвязинський, Л.Мун, В.Харкін).

Питання підготовки педагогічних кадрів, розкриття творчих навичок майбутніх учителів відбито у працях багатьох учених, зокрема конструктивна та аналітична діяльність у процесі професійної підготовки (З.Курлянд, М.Левіна та ін.), готовність до професійної діяльності (В. Андрущенко, Н.Кічук, Н.Кузьміна, З.Левчук, А.Линенко, Т.Фокіна), психологічна готовність (Б.Ананьєв, М.Дьяченко, Л.Кандибович, Н.Левітов, О.Леонтєв, В.Сластьонін, Д.Узнадзе, Дж.Брунер, Ф.Мілет, К.Трончер, В.Хепер), готовність майбутніх учителів до педагогічної імпровізації (Л.Берикханова, С.Землякова). Водночас деякі автори (М.Левіна, С.Землякова) зазначають, що у педагогічних ВНЗ відсутня спеціалізована підготовка студентів до педагогічної імпровізації.

Необхідність підготовки майбутніх учителів саме гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації зумовлена характером їхньої професійної діяльності, оскільки вона має особливий творчий характер, зорієнтований на перманентний пошук нових засобів та способів розв'язання завдань. Це проявляється, по-перше, в широкому спектрі їх форм творчої роботи (написання есе та літературних нарисів, складання поем, інтерпретування та власне бачення історичних подій, творча робота над формами мови та мовлення, робота над візуальними образами тощо). По-друге, очевидно є можливість своєчасного використання педагогом-гуманітарієм таких диференційних комунікативних форм, які перетворюють педагогічну взаємодію (учитель-аудиторія) у спільний творчий процес.

Попри велику значущість та необхідність використання педагогічної імпровізації у професійній діяльності, процес підготовки студентів-гуманітаріїв до педагогічної імпровізації практично не здійснюється, що ускладнює педагогічну діяльність та не дозволяє молодому педагогу ефективно і творчо вирішувати актуальні практичні завдання.

У ході аналізу теорії і практики з досліджуваної проблеми було виявлено такі суперечності між:

- потребою суспільства в педагогах з творчим педагогічним мисленням, навичками своєчасного коректування педагогічного процесу за принципом «тут і тепер» та реальним станом професійної педагогічної підготовки у вищій школі;

- необхідністю й потребою використання імпровізації у навчально-виховному процесі та реальною відсутністю її дидактичного забезпечення;

- необхідністю підготовки студентів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації та її відсутністю у навчальній професійній діяльності, що й зумовило вибір теми дисертаційного дослідження **“Підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації у професійній діяльності”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проводилося в межах наукової теми кафедри педагогіки “Професійно-педагогічні засади підготовки фахівців” (№0105U000190), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського”. Автором досліджувалася проблема підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації у професійній діяльності. Тему дисертації затверджено Вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (протокол № 4 від 24 листопада 2005 року) й узгоджено в координаційній раді при АПН України (протокол № 4 від 25 квітня 2006 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально апробувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації у професійній діяльності.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність і структуру феномена “готовність майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації у професійній діяльності”; уточнити поняття “підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації у професійній діяльності”, “педагогічна імпровізація”.
2. Визначити функції педагогічної імпровізації щодо її взаємозв'язку із суб'єктами педагогічної взаємодії та впливу на педагогічний процес.
3. Виявити компоненти, критерії, показники й схарактеризувати рівні готовності майбутніх учителів

гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації.

4. Теоретично обґрунтувати й експериментально апробувати педагогічні умови й експериментальну методику їх реалізації у процесі підготовки майбутніх учителів-гуманітаріїв до педагогічної імпровізації у професійній діяльності.

Об'єкт дослідження – підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю до професійної діяльності.

Предмет дослідження – методика формування готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації у професійній діяльності.

Гіпотеза дослідження – підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації відбуватиметься більш ефективно, якщо реалізувати такі педагогічні умови: забезпечення сталої мотивації щодо імпровізаційної діяльності; залучення майбутніх учителів гуманітарного профілю до імпровізаційної діяльності в процесі навчання; створення сприятливого соціально-психологічного клімату групи в ході педагогічної взаємодії.

Методи дослідження: для розв'язання завдань, перевірки гіпотези дослідження використано методи теоретичного рівня пізнання: аналіз і систематизація філософської, психолого-педагогічної, навчально-методичної й інструктивно-методичної літератури з метою визначення стану і теоретичного обґрунтування проблеми підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації в професійній діяльності, виокремлення педагогічних умов, що сприяють формуванню готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації. Методи емпіричного рівня: опитування (бесіди, анкетування) студентів і викладачів з метою визначення ставлення студентів до проблеми дослідження, психолого-педагогічне тестування, рейтинг з метою розподілу студентів за рівнями сформованості готовності студентів до педагогічної імпровізації; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) з метою перевірки ефективності виокремлених педагогічних умов і розробленої методики формування готовності до педагогічної імпровізації; методи математичної статистики (статистична обробка результатів експериментальної роботи та їх інтерпретація) з метою перевірки ефективності методики формування готовності майбутніх учителів-гуманітаріїв до педагогічної імпровізації.

База дослідження. Дослідницько - експериментальна робота проводилась на базі Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського”, Херсонського державного університету. Експериментальним дослідженням було охоплено 151 особу. У формувальному експерименті взяли участь 74 студенти.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше розкрито сутність і структуру феномена “готовність майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації” як інтегративну якість педагога, що забезпечує вміння своєчасно коректувати педагогічний процес,

миттєво приймати рішення у непередбачених обставинах та обрати творчі способи й прийоми спілкування; виявлено функції педагогічної імпровізації відносно її впливу на суб'єкти навчальної діяльності і на саму навчальну діяльність (за відношенням “педагогічна імпровізація – учитель”: стимулятивно-мобілізаційну, експресивно-творчу; за відношенням “педагогічна імпровізація – той, хто навчається”: мотиваційну, конструктивно-творчу; за відношенням “педагогічна імпровізація – навчально-виховний процес”: оптимізуючу, інтегративну); виявлено зміст і компонентну структуру готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації у професійній діяльності (мотиваційно-творчий, ціннісно-змістовий та процесуально-діяльнісний компоненти), критерії готовності (настанова на імпровізаційну діяльність, сформованість творчого стилю; особистісна спрямованість на професійну діяльність, усвідомлення професійної ролі; сформованість педагогічної техніки, володіння саморегуляцією), їх показники, визначено й схарактеризовано три рівні готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації у професійній діяльності (низький, середній, високий); визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації, а саме: забезпечення сталої мотивації щодо імпровізаційної діяльності; залучення майбутніх учителів гуманітарного профілю до імпровізаційної діяльності; створення сприятливого соціально-психологічного клімату групи в ході педагогічної взаємодії.

Уточнено поняття “підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації”, що зумовлена оволодінням сукупністю знань, умінь і навичок педагогічної імпровізації, зорієнтованих на її застосування в професійній діяльності; “педагогічна імпровізація” як творчий акт педагогічної діяльності, що виступає засобом миттєвого коригування педагогічного задуму з урахуванням зовнішніх обставин педагогічної взаємодії.

Подальшого розвитку дістала класифікація педагогічної імпровізації в парадигмі застосування лексико-стилістичних прийомів (імпровізація-метафора, імпровізація-персоніфікація, імпровізація-епітет, імпровізація-метонімія, імпровізація-синекдоха, імпровізація-гіпербола, імпровізація-порівняння, імпровізація-антономазія, імпровізація-оксюморон, імпровізація-каламбур (гра слів)).

Практична значущість дослідження полягає у розробці методики діагностики готовності студентів до педагогічної імпровізації, методики формування готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації у професійній діяльності, елективного курсу “Основи педагогічної імпровізації”, призначений для студентів гуманітарних факультетів.

Матеріали дослідження можуть бути використані під час проведення занять з гуманітарних дисциплін у вищих педагогічних навчальних закладах, педагогічних коледжах, інститутах післядипломної педагогічної освіти, для студентів під час написання курсових і дипломних робіт, а також для вчителів та керівників загальноосвітніх навчальних закладів та викладачів вищої школи.

Результати дослідження впроваджено в початково-виховний процес Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського” (акт впровадження № 592 від 11 вересня 2009 р.), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (акт впровадження № 1-7/ 730 від 28 грудня 2009 р.), Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (акт впровадження № 007738 від 28 грудня 2009 р.), Херсонського державного університету (акт впровадження № 12-12/549 від 28.04.2010 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечувалася методологічною й теоретичною обґрунтованістю вихідних концептуальних положень; використанням системи методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету, меті, завданням дослідження; якісним і кількісним аналізом одержаних даних; дослідно-експериментальною перевіркою висунутої гіпотези; статистичною обробкою даних експерименту.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації доповідалися на: міжнародному симпозіумі “Революція в університетській освіті. Глобалізація - індивідуалізація. Погляд у майбутнє” (25-27 травня 2007, м. Одеса), міжнародній науково-практичній конференції “Сучасні технології в навчанні і вихованні у вищій школі” (6-7 жовтня 2009 р., м. Одеса), всеукраїнській науково-практичній конференції “Управління якістю підготовки фахівців у вищій школі: історія, досвід, перспективи” (14-15 листопада 2006 р. м.Одеса), 5 всеукраїнських науково - практичних читаннях студентів та майбутніх науковців, присвячених педагогічній спадщині К.Д.Ушинського (15-16 травня 2007 р., м. Одеса), науково - практичній конференції “Альянс наук: вчений – вченому” (7-8-травня 2007 р., м. Дніпропетровськ), обговорювалися на методичних семінарах і засіданнях кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов і засіданнях кафедри соціальної педагогіки, психології та педагогічних інновацій Державного закладу “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського”.

Основні результати дослідження висвітлено в 10 одноосібних публікаціях автора, 7 з яких у провідних наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 167 сторінок. Робота містить 9 таблиць, 1 схему, що займають 4 сторінки основного тексту. Додатки викладено на 37 сторінках. Список використаних джерел містить 203 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання дослідження; схарактеризовано методи роботи; розкрито наукову новизну, практичну значущість дисертації; подано дані щодо апробації, впровадження одержаних результатів і структури роботи.

У **першому розділі** “Теоретичні засади проблеми формування педагогічної імпровізації у майбутніх учителів у процесі фахової підготовки у ВНЗ” уточнено поняття “педагогічна імпровізація”; визначено й науково обґрунтовано сутність понять “підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації” та “готовність майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації” як результату цієї підготовки, визначено різновиди педагогічної імпровізації за формою втілення в парадигмі застосування лексико-стилістичних прийомів педагогічного спілкування, виявлено зміст і компонентну структуру готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації в професійній діяльності; визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації.

Імпровізація народилась як одна з перших форм художньої творчості, адже розвиток різних форм мистецтва – пластичної, музичної, фольклорної, драматичної (лірика та епос) - відбувався через імпровізацію. З цим феноменом були пов’язані практично усі форми народного театру - давньогрецький (мім), давньоримський (фесценніні), італійський (комедія дель арте), французький (театр ярмарку), які, у свою чергу, вплинули на розвиток усіх інших театрів у подальших сторіччях. Талант інтерпретування за принципом «тут і тепер» цінився в музичному світі (Л.Бетховен, Е. Далькроза, Ф. Йеде, Ф.Ліст, В.Моцарт, К.Орфа, М.Паганіні, Ф.Шуберт та ін.).

Імпровізація виступає основним художнім прийомом у таких видах сценічного мистецтва, як хепенінг, психодрама. Втілення імпровізації як органічної складової різних мистецтв надавало широкі можливості її використання в процесі художніх, педагогічних, театральних пошуків початку ХХ сторіччя. Видатні педагоги-режисери (П. Брук , Є. Вахтангов, Гордон Крег, О.Лобанов, С.Радлов, К.Станіславський, Л.Сулержицький та ін.) наголошували на необхідності використання імпровізації в театральному мистецтві.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми (Л. Берикханова, Н.Вишнякова, С.Дудель, В.Загвязинський, С.Землякова, В.Кан-Калік, Л.Самбурова, Т.Фокіна, В.Харкін та ін.) дозволив дійти висновку, що педагогічна імпровізація виступає невід’ємним елементом творчої педагогічної діяльності. Педагогічна імпровізація як складова творчого процесу педагога носить творчий характер (під час реалізації педагогічної імпровізації створюється продукт, який визначається оригінальністю та новизною, творчість педагога носить евристичний характер (винаходження суб’єктивно чи об’єктивно нового відкриття). Уважаємо, що внутрішнім механізмом педагогічної імпровізації виступає інтуїція.

У дослідженні було враховано наукову концепцію В. Харкіна відносно: протікання імпровізаційного процесу за 5-ма етапами : 1-ий- осяяння; 2-й - інтуїтивно-логічне усвідомлення ідеї та вибір засобу її реалізації; 3-й - публічна реалізація ідеї з інтуїтивно-логічною корекцією; 4-й - миттєвий інтуїтивно-логічний аналіз результату імпровізації; 5-й - плавний перехід від

імпровізації до запланованого раніше; а також класифікації педагогічної імпровізації за структурою процесу за трьома типами: класичною, з домашньою заготовкою та змішаного типу.

Під підготовкою майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації розуміємо процес оволодіння особистістю сукупністю знань, умінь і навичок педагогічної імпровізації, зорієнтованих на її застосування в професійній діяльності. У дослідженні кінцевим результатом підготовки майбутніх спеціалістів до педагогічної імпровізації, як нам убачається, є їхня сформована готовність до педагогічної імпровізації у професійній діяльності, яку ми визначаємо як інтегративну якість педагога, що забезпечує вміння своєчасно коректувати педагогічний процес, миттєво приймати рішення у непередбачених обставинах та обирати творчі способи й прийоми спілкування.

Готовність майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації, на наш погляд, складається з трьох компонентів: мотиваційно-творчого, ціннісно-змістового та процесуально-діяльнісного.

До складу мотиваційно-творчого компонента входить система таких якостей, які забезпечують розкриття здатності швидкої оперативної реакції, обумовленої виникненням принципово нових обставин (зовнішніх або внутрішніх), відхилення від запланованого та здобуття нового способу оптимізації навчального процесу. До таких якостей ми відносимо здатність студента відчувати потребу в досягненні, розвиток творчого потенціалу, артистизм та сформованість творчого стилю (уява, інтуїція, емпатія, творче мислення, гумор, допитливість, оригінальність, творче ставлення до професії).

Ціннісно-змістовий компонент готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю складає взаємодію якостей – по-перше, особистісну спрямованість на професійну діяльність, що включає в себе схильність майбутнього педагога до педагогічної діяльності, теоретичну підготовку, наявність системи ціннісних орієнтацій, комунікативність учителя та, по-друге, усвідомлення педагогом власної професійної ролі, яке передбачає певну емоційну стабільність і здатність керувати психологічним почуттям та приймати рішення з винахідливістю у нестандартних, нестереотипних педагогічних ситуаціях та усвідомлення значущості театрального й педагогічного мистецтва.

Процесуально-діяльнісний компонент готовності до педагогічної імпровізації містить у собі сукупність умінь до педагогічної імпровізації в професійній діяльності, за допомогою яких теоретичні знання впроваджуються в практичне їх застосування через сформованість педагогічної техніки (з уміннями проявляти педагогічний такт, оцінювати “мову” міміки і на цій підставі змінювати запланований, стандартний хід заняття) та володіння саморегуляцією (з уміннями проявляти самоконтроль та силу волі під час педагогічної взаємодії, розсіювати та концентрувати увагу).

На основі теоретичного аналізу наукових джерел щодо специфіки педагогічної імпровізації у дослідженні було виокремлено педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації, а саме: забезпечення сталої мотивації щодо педагогічної імпровізації; залучення майбутніх учителів гуманітарного профілю до імпровізаційної діяльності в процесі навчання та створення сприятливого соціально-психологічного клімату в групі в процесі навчання.

Відносно першої педагогічної умови - забезпечення сталої мотивації щодо педагогічної імпровізації, вважаємо її основою розвитку творчої особистості педагога, яку ми визначаємо як формування особистісно значущої потреби до педагогічної імпровізації майбутнього вчителя гуманітарного профілю. Забезпечення сталої мотивації ми бачимо у застосуванні таких методів: методу об'єктивного змагання, створення ситуації успіху, заохочення, – які стимулюють інтерес майбутнього вчителя до педагогічної імпровізації.

Щодо другої педагогічної умови - залучення майбутніх учителів гуманітарного профілю до імпровізаційної діяльності в процесі навчання, то вважаємо, що саме ця умова є ключовим своєрідним каркасом у процесі їхньої підготовки до педагогічної імпровізації, адже під час упровадження цієї умови навчальний процес студентів визначений системою обставин, за якими в майбутніх педагогів відбувається набуття та опрацювання навичок комунікативності з використанням лексико-стилістичних прийомів, емпатії, розкриття інтуїтивного почуття, ектосемантичних засобів спілкування, артистизму, гумору, прогностичних навичок, уміння приймати рішення засобом миттєвого аналізу педагогічної ситуації тощо.

Відносно третьої педагогічної умови - створення сприятливого соціально-психологічного клімату групи в ході педагогічної взаємодії, вважаємо, що ефективна реалізація педагогом імпровізації як компонента творчої діяльності виникає за умов наявності сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі, який визначається характером взаємовідносин у групі, позитивним емоційним станом учасників педагогічного процесу, створенням дружньої атмосфери у колективі.

У другому розділі “ **Експериментальна робота з підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації** ” розроблено методичку діагностики рівнів сформованості готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації, методичку формування готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації в процесі фахової підготовки; визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації; подано результати констатувального й формувального етапів дослідження.

Виходячи з виокремлених компонентів готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації, було виявлено критерії, показники, на підставі яких визначалися рівні означеного явища.

Було виокремлено шість критеріїв готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації: настанова на творчу діяльність (показники: потреба у досягненні, розвиток творчого потенціалу, артистизм), сформованість творчого стилю (показники: творче мислення, допитливість, оригінальність, уява, інтуїція, емпатія, гумор, творче ставлення до професії); особистісна спрямованість на професійну діяльність (показники: схильність до педагогічної професії та значущість теоретичної підготовки, ціннісні орієнтації педагога та комунікативність), усвідомлення професійної ролі (показники: емоційна стабільність і здатність керування психологічним почуттям та приймати рішення; усвідомлення значущості акторського й педагогічного мистецтва); сформованість педагогічної техніки (показники: педагогічний такт учителя; вміння оцінювати мову міміки) та володіння саморегуляцією (показники: самоконтроль під час спілкування; рівень сили волі, володіння увагою).

Було схарактеризовано рівні сформованості готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації, а саме: високий, середній та низький.

Високий рівень характеризується проявом творчого потенціалу, ерудицією в усіх сферах діяльності, прагненням постійного підвищування рівня знань. Студенту властиві відчуття емоційного підйому, інтелектуального задоволення під час виконання творчих завдань. Для нього характерною є здатність мислити творчо, артистизм під час виникнення неочікуваних ситуацій невпевненості за принципом “тут і тепер”, допитливість під час вирішення навчальних складних ситуацій, наполегливість. Стан інтуїтивного пошуку зумовлює здатність винаходження оригінальних шляхів вирішення педагогічних ситуацій із застосуванням уяви, гумору. Студент цього рівня відчуває іншу особистість за умов групової роботи, що полегшує спільну роботу, легко орієнтується у межах основ педагогічної професії, має спеціальні та загальні педагогічні знання та вміння, відчуває аудиторію як майбутню професіональну ниву. Розвинені навички професійної комунікативності такого фахівця зумовлюють образність мовлення, він легко застосовує лексико-стилістичні засоби, що надають педагогічній взаємодії емоційного забарвлення. Студент легко регулює свої емоції та поведінку в прийнятті нестандартних навчальних рішень, має гарне уявлення про теоретичні основи педагогічного мистецтва, педагогічної імпровізації, театральної педагогіки. Усталені комунікативні здібності обумовлюють винаходження оригінальних способів розв’язання ситуацій. Такий майбутній учитель уміє переконати аудиторію, диференціювати, змінити хід заняття; легко реалізує інтенціональні наміри, уважно ставиться до співбесідника, розуміє його ектосемантичну мову, легко регулює власний емоційний стан, розв’язує завдання творчо, відходячи при цьому від запланованого ходу заняття.

Середній рівень характеризується слабко вираженими потребами в досягненні, недостатньо розвиненою особистісною потребою в розкритті творчих здібностей, недостатнім проявом артистизму; характерним є прагнення підвищувати власний рівень творчого потенціалу, проте

через неорганізованість і несистематичність не відбувається досягання належного результату. Студент цього рівня виконує завдання без підключення творчого мислення, допитливості, оригінальності, має індиферентне ставлення до виконання творчих завдань із застосуванням власної уяви, інтуїції. Такий майбутній спеціаліст знаходить нестандартні вирішення ситуацій середньої складності, рідко застосовуючи гумор, має достатні загальні уявлення щодо специфіки педагогічної професії, спеціалізованих та загальних педагогічних знань та умінь. Студент бачить себе педагогом у майбутньому, має розвинені комунікативні навички; для нього наявними є спроби оригінального розв'язання навчальної проблеми через комунікативні здібності, його мовлення характеризується репродуктивністю і помилковістю. Такий студент не здатний вийти за межі прийнятих шаблонних висловлювань, проте має достатні знання в галузі теоретичних засад педагогічної майстерності та часткові уявлення про основи педагогічної імпровізації, її зв'язку із педагогічною та театральною діяльністю. Майбутній спеціаліст успішно виконує завдання із винаходженням творчих рішень, проте обмежений лексичний запас виключає можливість гарно висловити власну думку, тим самим, винаходити новітні розв'язання. Такому студенту властиві епізодичні прояви сили волі у винаходженні нового рішення за принципом “тут і тепер”, проте іноді відбувається успішна регуляція емоційного стану в ситуаціях, коли хід заняття виходить з-під контролю та виникає необхідність раптової власної “відповіді”.

Низький рівень характеризується низькою потребою у досягненні та розкритті творчого потенціалу, індиферентним ставленням до виконання творчих завдань та відсутністю здатності творчого та інтуїтивного мислення, допитливості, уяви, гумору, емпатії; властивою є потреба у виконанні суто стандартних завдань, неможливість регулювати власний емоційний стан у прийнятті нестандартних рішень. У студента слабо розвинуті навички професійної комунікативності, через що виникають труднощі у вербалізації інтенціональних намірів, відсутнє образне мовлення. Студент не розуміє екстосемантичну мову співбесідника, має фрагментарний комплекс знань щодо основ педагогічної імпровізації, її структури, видів та особливостей прояву, теоретичних основ театральної педагогіки, відчуває ускладнення в організації педагогічного процесу через слабо сформовані особистісні мотиви, нездатність керувати емоційним станом. Такий спеціаліст має слабо виражені навички комунікації, концентрації уваги, творчого самопочуття; потреба в досягненні в нього зведена до мінімуму; через відсутність артистичних навичок творчий стиль діяльності у такого студента майже відсутній або носить формальний характер.

За результатами констатувального етапу виявилось, що на високому рівні готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації знаходилось 21 % досліджуваних ЕГ і 22 % – КГ; на середньому рівні – 49 % респондентів ЕГ і 49 % – КГ ; на низькому рівні – 30 % студентів ЕГ і 29 % – КГ.

Мета формувального експерименту полягала у формуванні готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації у процесі реалізації визначених педагогічних умов. Було виокремлено етапи реалізації запропонованої методики: інтродуктивний, іммерсивний, продуктивний.

Інтродуктивний етап був спрямований на формування у студентів теоретичної бази педагогічної імпровізації, історичної її основи (виникнення; сфери людської діяльності, де реалізується імпровізація).

Іммерсивний етап – занурення, метою якого є розкриття сутності педагогічної імпровізації, специфіки її реалізації, етапів її протікання, класифікації, її форм, особливостей прояву в різних сферах людської діяльності (порівняння реалізації імпровізації в педагогічній та театральній сферах) . На цьому етапі проводилась робота над розкриттям та розширенням комунікативних здібностей студентів засобами виконання вправ з професійно–педагогічного спілкування, націлених на формування власної системи спілкування у заданій педагогічній ситуації, вдосконалення навичок управління під час взаємодії. На цьому етапі багато уваги приділялось розвитку вмінь екстосемантичного спілкування, уваги, уяви, інтуїції тощо.

Продуктивний етап передбачав формування у студентів вироблення спеціальних умінь та навичок, що забезпечують реалізацію педагогічної імпровізації в процесі фахової підготовки. На цьому етапі студентам пропонувалися найскладніші творчі завдання, спрямовані на формування вмінь приймати групові творчі рішення за принципом “тут і тепер” у непередбачених обставинах.

Зазначимо, що педагогічні умови реалізовувалися на кожному з окреслених етапів. Так, перша педагогічна умова - забезпечення сталої мотивації щодо імпровізаційної діяльності–проводилась організацією міні-тренінгів з метою реалізації мотивації досягнень, роботою над внутрішньою мотивацією, створення “ситуації успіху”.

Використання ігрової форми навчання, урізноманітнення навчальних завдань та їх форм, використання невідомих, спонтанних для студентів ситуацій, спонукання на можливість застосовувати гумор у вирішенні навчальних завдань, ситуацій співробітництва, підтримки з боку викладача сприяли більш повному розкриттю творчих здібностей студентів завдяки їхньої вільної націленості та заохочення до розв’язання різноманітних завдань.

Реалізація другої педагогічної умови “залучення майбутніх учителів гуманітарного профілю до імпровізаційної діяльності в процесі навчання ” передбачала практичне оволодіння елементами педагогічної комунікації, вдосконалення навичок управління спілкуванням, вивченням паралінгвістичних особливостей засобів мовлення. Студенти виконували завдання у формі бліц-опитування, що спрямовувалися на опрацювання вмінь розсіювати та концентрувати увагу, розкриття метафоричного, оригінального мислення, розвиток інтуїтивного пошуку. Студенти на цьому етапі аналізували педагогічну імпровізацію за лексико-стилістичним складом. Особливу

увагу приділялось створенню навчальних ситуацій, спрямованих на формування прогностичних навичок у майбутній педагогічній діяльності засобами теоретичного та практичного опрацювання у формі виконання завдань за типом “Продовження словосполучення/речення /доповіді”.

При реалізації третьої педагогічної умови – “створення сприятливого соціально-психологічного клімату групи в ході педагогічної взаємодії” вирішувалися завдання з формування навичок співробітництва у виконанні імпровізаційних завдань у групі, розгорнення емпатійних здібностей членів групи, розвинення вміння та потреби в пізнанні позиції одногрупників, підвищення рівня взаємодії у групі, сприяння регулювання психічного й емоційного стану колективу. Розвиток емпатійних здібностей, вмінь та потреби в пізнанні позиції членів колективу, підвищення рівня взаємодії та регулювання психічного і емоційного стану групи та формування навичок співробітництва проводився засобами проведення тренінгу в нестандартних навчальних умовах.

Підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації здійснювалась за принципами: системності, науковості, практичної спрямованості.

В ході експериментальної роботи виникла необхідність у розробці та впровадженні елективного курсу “Основи педагогічної імпровізації”, який забезпечував систематизацію спеціальних професійних знань щодо природи, структури, форм, функцій, умов формування та особливостей протікання педагогічної імпровізації в навчальному процесі. Метою елективного курсу “Основи педагогічної імпровізації ” була підготовка студентів гуманітарного профілю до розв’язання завдань та ситуацій, що виходять за межі стандартного підходу та потребують прийняття імпровізаційних рішень.

Порівняльну характеристику сформованості рівнів готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації до і після дослідницько- експериментальної роботи подано в таблиці.

Результати експериментальної роботи засвідчили суттєве покращення рівнів готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації в експериментальних групах . Так, високого рівня сформованості готовності досягли 62 % майбутніх учителів гуманітарного профілю ЕГ і 20 % КГ, середній рівень було діагностовано у 27 % ЕГ і 44 % КГ, на низькому рівні сформованості готовності знаходилися 11 % майбутніх учителів- гуманітаріїв ЕГ і 36 % КГ.

Таблиця

Порівняльна характеристика рівнів готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації до і після експериментальної роботи (у %)

Групи

Рівні готовності	До експерименту		Після експерименту	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Низький	30	29	11	36
Середній	49	49	27	44
Високий	21	22	62	20

З метою перевірки ефективності експериментальної методики з підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації був проведений статистичний аналіз. Вибірку ми розглядали як частину об'єктів дослідження, вибраних певним чином з більш широкої генеральної сукупності. Ураховуючи обсяг вибірки, було використано критерій χ^2 . Результати обчислення засвідчили, що відмінність рівнів експериментальної групи до та після експерименту є статистично значущою, а в контрольній групі відмінності до та після експерименту не є статистично значущими, що дозволяє стверджувати про ефективність запропонованої експериментальної методики підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації в професійній діяльності, що підтвердило правомірність висунутої гіпотези.

У **висновках** подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації досліджено процес підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації в професійній діяльності; розроблено й науково обґрунтовано експериментальну методику формування готовності студентів-гуманітаріїв до педагогічної імпровізації, визначено її педагогічні умови.

1. Підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації в професійній діяльності обумовлена процесом оволодіння сукупністю знань, умінь і навичок педагогічної імпровізації, зорієнтованих на її застосування в професійній діяльності. Результатом такої підготовки виступає готовність майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації в професійній діяльності, під якою розуміємо інтегративну якість педагога, що забезпечує вміння своєчасно коректувати педагогічний процес, миттєво приймати рішення у непередбачених обставинах та обирати творчі способи й прийоми спілкування.
2. Педагогічна імпровізація визначається як творчий акт педагогічної діяльності особистості, що виступає засобом коригування педагогічного задуму з урахуванням зовнішніх обставин. За формою втілення в парадигмі застосування лексико-стилістичних прийомів проявляють себе різновиди педагогічної імпровізації: імпровізація-метафора, імпровізація-персоніфікація, імпровізація-епітет, імпровізація-метонімія, імпровізація-синецдоха, імпровізація-гіпербола, імпровізація-порівняння, імпровізація-антономазія, імпровізація-оксюморон, імпровізація-каламбур (гра слів).

3. Визначено функції педагогічної імпровізації відносно її взаємозв'язку із суб'єктами навчальної діяльності та її впливу на педагогічний процес - за відношенням “педагогічна імпровізація – учитель”: стимулятивно-мобілізаційна; експресивно-творча; за відношенням “педагогічна імпровізація – той, хто навчається” : мотиваційна; конструктивно-творча; за відношенням “педагогічна імпровізація – навчально-виховний процес”: оптимізуюча, інтегративна.
4. Структура готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації містить три компоненти: мотиваційно-творчий, ціннісно-змістовий, процесуально-діяльнісний.
5. Критеріями готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації виступили: настанова на творчу діяльність (показники: потреба у досягненні, розвиток творчого потенціалу, артистизм), сформованість творчого стилю (показники: творче мислення, допитливість, оригінальність, уява, інтуїція, емпатія, гумор, творче ставлення до професії); особистісна спрямованість на професійну діяльність (показники: схильність до педагогічної професії та значущість теоретичної підготовки, ціннісні орієнтації педагога та комунікативність), усвідомлення професійної ролі (показники: емоційна стабільність і здатність керування психологічним почуттям та приймати рішення; усвідомлення значущості акторського й педагогічного мистецтва); сформованість педагогічної техніки (показники: педагогічний такт учителя; вміння оцінювати мову міміки) та володіння саморегуляцією (показники: самоконтроль під час спілкування; рівень сили волі, володіння увагою). На підставі визначених критеріїв і показників схарактеризовано низький, середній та високий рівні готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації. Результати констатувального експерименту виявили, що на високому рівні готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації знаходилось 21 % досліджуваних ЕГ і 22 % – КГ; на середньому рівні – 49 % респондентів ЕГ і 49 % – КГ ; на низькому рівні – 30 % студентів ЕГ і 29 % – КГ.
6. Педагогічні умови, що сприяють формуванню готовності до педагогічної імпровізації у майбутніх викладачів гуманітарного профілю – це сукупність обставин, за яких педагогічний процес протікає цілісно та ефективно, в якому майбутній учитель гуманітарного профілю здатний миттєво приймати рішення у непередбачених обставинах та обирати творчі засоби і прийоми педагогічного спілкування, в результаті якого відбувається оптимізація педагогічної взаємодії. Педагогічними умовами підготовки майбутніх учителів-гуманітаріїв до педагогічної імпровізації обрано: забезпечення сталої мотивації щодо імпровізаційної діяльності; залучення майбутніх учителів гуманітарного профілю до імпровізаційної діяльності в процесі навчання; створення сприятливого соціально-психологічного клімату групи в ході педагогічної взаємодії.
7. У ході експериментальної роботи було розроблено й апробовано методика формування готовності майбутніх учителів-гуманітаріїв до педагогічної імпровізації в професійній діяльності, що складалась з трьох етапів: інтродуктивного, іммерсивного, продуктивного. Метою інтродуктивного

етапу було ознайомлення студентів з теоретико-методологічною базою педагогічної імпровізації, розкриття її сутності. Метою іммерсивного етапу було розкриття особливостей процесу педагогічної імпровізації (етапів протікання, класифікації, спорідненості з акторською професією). На продуктивному етапі формувалися спеціальні вміння та навички, що забезпечують реалізацію педагогічної імпровізації в процесі фахової підготовки.

8. Реалізація методики формування готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної діяльності в професійній діяльності засвідчила позитивні зміни у студентів експериментальних груп. Високого рівня в ЕГ досягли 62 % майбутніх учителів, у КГ – 20% на середньому рівні в ЕГ виявлено 27 % у КГ – 44 % респондентів і на низькому рівні залишилось 11 %, у КГ – 36 % студентів.

Проведене дослідження дає можливість вирішувати питання підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації в професійній діяльності. Водночас його результати не вичерпують усієї повноти їх висвітлення і не претендують на всебічне розкриття означеної проблеми. Перспективу подальших досліджень убачаємо у більш глибокому вивченні факторів, закономірностей, особливостей реалізації педагогічної імпровізації в професійній діяльності.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

1. Єнакій М. М. Діагностика ціннісно-змістового компонента готовності майбутніх учителів гуманітаріїв до педагогічної імпровізації / М. М. Єнакій // Проблеми сучасної педагогічної освіти. - Ялта, 2008. – Вип. 20. – Ч. 1. – С. 101- 105.
2. Єнакій М. М. Проблема готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації / М. М. Єнакій // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці, 2008. – Вип. 392. – С.44-49.
3. Єнакій М. М. Реалізація педагогічних умов в процесі підготовки майбутніх учителів англійської мови та літератури до педагогічної імпровізації / М. М. Єнакій // Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д.Ушинського: зб. наук. праць. – Одеса, 2008. – [Спец. випуск] – С. 128-134.
4. Єнакій М. М. Деякі аспекти функціонування інтуїтивного процесу / М. М. Єнакій // Наука і освіта. – Одеса, 2006. – № 5-6. – С. 155-158.
5. Єнакій М. М. Імпровізація у творчій педагогічній діяльності / М. М. Єнакій // Наука і освіта. – Одеса, 2007. – № 1-2. – С. 128-130.
6. Єнакій М. М. Лексико-стилістичні прийоми у реалізації педагогічної імпровізації / М. М. Єнакій // Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д.Ушинського: зб. наук. праць. – Одеса, 2008. – № 6-7. – С. 265-269.
7. Мілова М.М. Шляхи та засоби реалізації педагогічних умов у підготовці майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації в професійній

діяльності/ М. М. Мілова// Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д.Ушинського: зб. наук. праць. – Одеса, 2010. – № 7-8. – С. 188-196.

8. Єнакій М. М. Сутність та структура педагогічної імпровізації: матеріали Міжнародного симпозиуму [«Революція в університетській освіті. Глобалізація - індивідуалізація. Погляд у майбутнє»], (25-27 травня 2007). – Одеса - Стамбул, 2007. – С. 48-49.

9. Єнакій М. М. До питання про імпровізування та спорідненості педагогічної та акторської діяльності: матеріали 5-х Всеукраїнських наук.-практ. читань студентів та майбутніх науковців, присвячених педагогічній спадщині К.Д.Ушинського, (Одеса, 15-16 травня) . – Одеса, 2007. – С. 249-251.

10. Єнакій М. М. До питання про етапи педагогічної імпровізації : матеріали наук.- практик. конференції [„ Альянс наук: вчений - вченому”], (Дніпропетровськ, 7-8-травня). – Дніпропетровськ , 2007. – С. 45-47.

АНОТАЦІЯ

Мілова М.М. Підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації в професійній діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад “Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського”. - Одеса, 2011.

У дисертаційному дослідженні визначено й науково обґрунтовано методику підготовки майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації в професійній діяльності, сутність і структуру феномена “готовність майбутніх учителів гуманітарного профілю до педагогічної імпровізації в професійній діяльності” як інтегративної якості педагога, що забезпечує вміння своєчасно коректувати педагогічний процес, миттєво приймати рішення у непередбачених обставинах та обирати творчі способи й прийоми спілкування, схарактеризовано її компоненти: мотиваційно-творчий, ціннісно-змістовий, процесуально-діяльнісний. Визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови й методику формування готовності майбутніх учителів - гуманітаріїв до педагогічної імпровізації в професійній діяльності, яка складається з трьох етапів: інтродуктивного, іммерсивного, продуктивного.

Ключові слова: професійна діяльність, підготовка, майбутні вчителі, гуманітарний профіль, готовність, педагогічна імпровізація, педагогічні умови.

АННОТАЦИЯ

Милова М.Н. Подготовка будущих учителей гуманитарного профиля к педагогической импровизации в профессиональной деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное учреждение “Южно-Украинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского”. - Одесса, 2011.

В диссертационном исследовании разработана и научно обоснована методика подготовки будущих учителей гуманитарного профиля к педагогической импровизации в профессиональной деятельности.

В первой главе “Теоретические основы формирования педагогической импровизации у будущих учителей в процессе подготовки в ВУЗе ” определена сущность и компонентная структура феномена “готовность будущих учителей гуманитарного профиля к педагогической импровизации в профессиональной деятельности ”; уточнена сущность понятий “подготовка будущих учителей гуманитарного профиля к педагогической импровизации”, “педагогическая импровизация”; раскрыты функции педагогической импровизации, определены педагогические условия подготовки будущих учителей-гуманитариев к педагогической импровизации в профессиональной деятельности.

Готовность будущих учителей гуманитарного профиля к педагогической импровизации в профессиональной деятельности рассматривается как интегративное качество педагога, которое обеспечивает умение своевременно корректировать педагогический процесс, мгновенно принимать решения в непредвиденных обстоятельствах и выбирать творческие способы и приемы общения. Структура готовности будущих учителей гуманитарного профиля к педагогической импровизации в профессиональной деятельности содержит три компонента: мотивационно-творческий, ценностно-содержательный, процессуально - деятельностный.

Педагогическими условиями подготовки будущих учителей гуманитарного профиля к педагогической импровизации в профессиональной деятельности являются: обеспечение устойчивой мотивации к импровизационной деятельности, приобщение будущих учителей гуманитарного профиля к импровизационной деятельности и создание способствующего социально-психологического климата группы в ходе педагогического взаимодействия.

Во второй главе “Экспериментальная работа по подготовке будущих учителей гуманитарного профиля к педагогической импровизации” разработана и экспериментально апробирована методика формирования готовности будущих учителей гуманитарного профиля к педагогической импровизации в профессиональной деятельности; определены критерии, показатели и охарактеризованы уровни готовности будущих учителей гуманитарного профиля к педагогической импровизации в профессиональной деятельности; проанализированы результаты констатирующего и формирующего этапов исследования.

В ходе экспериментальной работы возникла необходимость в разработке и внедрении элективного курса “Основы педагогической импровизации”, который обеспечивал систематизацию специальных профессиональных знаний основ природы, структуры, форм, функций, условий формирования и особенностей реализации педагогической импровизации в учебном процессе.

Методика формирования готовности будущих учителей гуманитарного профиля к педагогической импровизации в профессиональной деятельности включала три этапа: интродуктивный, иммерсивный и продуктивный. Целью интродуктивного этапа было ознакомление студентов с теоретико-методологической базой педагогической импровизации, раскрытие ее сущности. Иммерсивный этап был направлен на выявление особенностей процесса педагогической импровизации (ее места в решении педагогических задач, основ, этапов, классификаций, критериев). На продуктивном этапе вырабатывались специальные умения и навыки студентов, которые обеспечивают реализацию педагогической импровизации в процессе профессиональной подготовки.

Реализация педагогических условий происходила на каждом из представленных этапов. Педагогическое условие “обеспечение устойчивой мотивации к импровизационной деятельности” проводилось организацией мини-тренингов, нацеленных на реализацию мотивации достижений, работу над внутренней мотивацией, создание “ситуации успеха”. Реализация второго педагогического условия “приобщение будущих учителей гуманитарного профиля к импровизационной деятельности” обеспечивалась практическим овладением элементами педагогической коммуникации, совершенствованием навыков управления взаимодействием, изучением паралингвистических средств общения. При реализации третьего педагогического условия “создание способствующего социально-психологического климата группы в ходе педагогического взаимодействия” выполнялись задания по формированию навыков сотрудничества при выполнении импровизационных заданий, развитию эмпатийных способностей членов группы, повышению уровня взаимодействия в группе.

Полученные в процессе опытно-экспериментальной работы результаты подтвердили эффективность предложенных педагогических условий подготовки будущих учителей гуманитарного профиля к педагогической импровизации в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, подготовка, будущие учителя, гуманитарный профиль, готовность, педагогическая импровизация, педагогические условия.

RESUME

Milova M.M. The Future Arts Teachers' Training to Pedagogical Improvisation in Professional Activity. – Manuscript.

The dissertation aimed at gaining the degree of the candidate of Pedagogical sciences in speciality 13.00.04 - theory and methods of professional education.- The state institution “South-Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushinsky”. - Odessa, 2011.

The thesis is devoted to the problem of the intending Arts teachers' training to pedagogical improvisation in professional activity; the essence and component structure of the phenomenon “ the future Arts teachers' readiness to pedagogical improvisation in professional activity” was disclosed as an integrative feature

of a teacher that executes the ability to correct the pedagogical process under some unexpected circumstances in time as well as to choose the communicative creative means; the components of this phenomenon have been characterized: motivated and creative, value and informative content, techniques and activities. Pedagogical conditions of the intending Arts teachers' training to pedagogical improvisation in professional activity have been determined. The methodic pattern of the future Arts teachers' readiness to pedagogical improvisation in professional activity has been worked out and experimentally tested. The former included three stages: introductory, immersive and productive.

Key words: professional activity, training, the future teachers, the Arts, readiness, pedagogical improvisation, pedagogical conditions.